

VÝSTAVBA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE NA HOSTIHORE

TEMATICKÁ BIBLIOGRAFIA

MGR. KRISTÍNA ŠTEININGEROVÁ
MGR. PETER JAHNÁTEK

 steininger.kristina@gmail.com

 peter.jahnatek@snk.sk

 Odbor k-služby,
Slovenská národná knižnica,
Martin

 www.snk.sk

The article focuses on the construction history of the Slovak National Library on the 60th anniversary of its beginning. The building, which is one of the most important architectural works of the second half of the 20th century, was built from 1964 to 1975. The main part of the article deals with the thematic bibliography, which is the first bibliography dedicated to this topic, including not only books and articles, but also audiovisual documents. Historically, the bibliography reaches back to the 1960s, but also includes documents from the first decade of the 21st century (including one document published in 2020). Records which are part of the bibliography have various scopes – from broadly oriented documents dealing with architecture as such to documents dealing specifically with the construction of the Slovak National Library.

Keywords: Slovak National Library, third building of Matica Slovenská, Slovak architecture, historical bibliography, thematic bibliography

Budova Matice slovenskej na Hostihore v Martine pred jej dokončením. Zdroj: Archív Matice slovenskej

Budova Slovenskej národnej knižnice patrí k dominantám mesta Martin a ikonám modernej slovenskej architektúry v druhej polovici 20. storočia. Jej základný kameň položili pred 60. rokmi. Pre časopis *Knižnica* sme pri tejto príležitosti pripravili príspevok a výberovú bibliografiu.

Vybudovanie dôstojného sídla najvýznamnejšej slovenskej kultúrnej inštitúcie patrilo v 20. storočí k významným architektonickým projektom. Na stavbu novej, v poradí tretej budovy Matice slovenskej a zároveň Slovenskej národnej knižnice vybrali na začiatku šesťdesiatych rokov 20. storočia vyvýšené miesto na Hostihore. Podľa urbanistického zámeru budova mala byť pokračovaním línie kultúrno-spoločenských stavieb s národným charakterom (Národný cintorín, Slovenské národné múzeum) na hrane terasy nad ulicami mesta. Mala to byť prvá novostavba národnej knižnice postavená na Slovensku. S týmto cieľom bola v rokoch 1961 až 1962 vypísaná anonymná architektonická súťaž. Architekti muse-
li pri návrhoch zohľadniť plánované umiestnenie

budovy, prístup k nej, riešenie prevádzky knižnice a systém skladovania kníh a iných dokumentov. Odborná komisia na zasadnutí v kaštieli v Diviakoch

Severozápadný pohľad na model tretej budovy Matice slovenskej od architektov Dušana Kuzmu a Antona Cimmermanna. Zdroj: Archív Matice slovenskej

(miestna časť Turčianskych Teplíc) v roku 1962 za víťazný návrh označila projekt dvojice architektov Dušana Kuzmu a Antona Cimmermanna. Autorom diela išlo o jednoduchú a jasnú skladbu hmôt a do-cielenie architektonického účinku primeranej mo-numentality, akú si inštitúcia celonárodného význa-mu vyžadovala.

Základný kameň novej budovy slávnostne položili pri príležitosti 100. výročia Matice slovenskej 4. augusta 1963. S výstavbou budovy začali o rok neskôr. Do-končená bola v roku 1975. Kompozícia budovy vy-chádzala zo schémy kontrastu horizontálnej podnože s átriami a na ňu nadväzujúcej vertikálnej výškovej časti. V podnoží knižnice sú priestory pre verejnosť a kancelárie zamestnancov. Výšková budova slúži ako depozit. Má 16 podlaží, z toho 2 pod zemou. Vysoká je 42 m, široká 53 m a jej dĺžka je 110 m.

Budova knižnice bola postavená metódou zdvíha-ných stropov tzv. lift slab construction, ktorú požívali v tom čase predovšetkým v USA, Kanade a v západo-európskych štátoch. Princíp spočíva v tom, že sa na úrovni suterénu vopred vybetónujú stropy, postupne jeden po druhom, až kým nie sú všetky hotové. Ná-sledne sa pokračuje s dvíhaním jednotlivých betó-nových blokov, pričom sa najprv uloží spodný strop a ďalšie sa ukladajú zdola nahor. Na požadovanú úro-veň ich dvíhajú po vopred vybetónovaných stĺpoch, na ktorých sú potom stropy ukotvené. V Českoslo-vensku to bola najvyššia budova postavená takýmto spôsobom.

Výstavba tretej budovy Matice slovenskej v Martine (15. 2. 1967). Zdroj: Archív Matice slovenskej

Na stavbe Slovenskej národnej knižnice s architekt-mi spolupracovali stavební inžinieri Fraňo a Dukát, ktorí zabezpečovali dodržiavanie správnych techno-logických postupov.

Celá budova je obložená betónovými prefabrikátmi. Ryhované platne sú na podnoží. Výškovú časť odlišu-jú autorsky modelované svetlomy. Tento architekto-nický prvok navrhol špeciálne pre túto budovu Dušan Kuzma. Ich úloha nie je len estetická, ale aj praktická, pretože chránia uložené knižné a archívne fondy.

Interiér budovy navrhli architekti Vojtech Vilhan a Gabriela Cimmermannová. Prevládajú v ňom biele, oranžové, sivomodré a zelené farby v kombinácii s an-tikorovým obkladom stĺpov. Pôvodný nábytok a vyba-venie ako súčasť návrhu boli vyhotovené na mieru.

Emotívnu zložku posilňujú jedinečné umelecké diela, ktoré svojou nadčasovosťou a dekoratívnou funkciou

Spoločenská sieň Zlatá niť (pomenovaná podľa pozlátenej nástennej výzdoby nad okennou časťou od akademickej maliarky Eleny Bellušovej). Zdroj: Archív Matice slovenskej

dotvárajú architektúru budovy. Vo vstupnej hale je to sklenená plastika Václava Cíglera, v pohľadovej stene nad schodiskom súbor obrazov Milana Laluhu, v štu-dovni reliéf *Zlatá niť* od Eleny Bellušovej a obraz od Janka Alexyho. Busty národných dejateľov sú umiest-nené pri stĺporadi na prvom poschodí. Monumentali-tu exteriéru dopĺňajú ďalšie umelecké diela. Betónový reliéf od Vincenta Hložníka nad vchodom, bronzová socha *Pochodeň* od Jozefa Kostku pred budovou a dre-vené plastiky Vladimíra Kompánka v átriu.

Tvorivým prístupom, nekonvenčnou farebnosťou a zmyslom pre detail sa autorom podarilo umocniť a obohatiť priestor knižnice.

Otvorenie tretej budovy Matice slovenskej na Hostihore (31. 8. 1975). Zdroj: Archív Matice slovenskej

VÝBEROVÁ BIBLIOGRAFIA VÝSTAVBY SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE

Nasledujúca výberová bibliografia je prvým súpisom literatúry o budove Slovenskej národnej knižnice (tretia budova Matice slovenskej) v Martine. Pri jej zhotovovaní sme čerpali z údajov spracovaných v online katalógu SNK, v katalógu digitálnej knižnice SNK, ale aj z bibliografií, zo slovenských novín, časopisov (1962 – 1976) a iných prameňov. Záznamy sme rozdelili na knižné vydania, príspevky v periodikách a ďalšie dokumenty. Vo všetkých kategóriách sú radené chronologicky, vrámci jedného roka abecedne podľa mena autora (v prípade, že meno autora nebolo uvedené, abecedne sme zaradili názov príspevku). Ďalšie dokumenty obsahujú plány rozmiestnenia pracovísk, záznam z kontrolného dňa stavby a dokumentárny film zo seriálu. Bibliografické záznamy sú zapísané v rovnakej forme ako boli uvedené v bibliografiách. Fotografická dokumentácia k výstavbe budovy sa nachádza v archíve Matice slovenskej.

Schéma triedenia

A. Knižné vydania

B. Príspevky v periodikách

C. Ďalšie dokumenty

A. Knižné vydania

1988

- 1
Národná svetlica: výber dokumentov k dejinám Matice slovenskej / Vojtech Šarluška ; zostavili: Michal Eliáš, Pavol Rovný, Ivan Fulmek, Filip Lašut. – Martin : Matica slovenská, 1988. – S. 249 – 251.
- 2
V pamäti národa: Kniha o Matici slovenskej / Štefan Haviar, Ivan Kučma ; zostavili: Štefan Haviar, Robert Brož. – Martin : Matica slovenská, 1988. – S. 46, 48, 55 – 72.
- 3
Matica slovenská : Sprievodca / Viliam Mruškovič. – Martin : Matica slovenská, 1988. – S. 132 – 133.

1989

4
Maľba v architektúre / Viera Luxová. – Bratislava : Veda, 1989. – S. 134, 164, 183, 193.

1990

5
Premeny súčasnej architektúry Slovenska / Jana Krivošová [et al.]. – Bratislava : Alfa, 1990. – S. 68 – 69. – ISBN 8005006004.

1996

6
Martin: centrum národnej kultúry Slovákov : sprievodca mestom a okolím / Michal Eliáš [et al.]. – Martin : Matica slovenská, 1996. – S. 89 – 90. – ISBN 8070903902.

2003

7
Matica slovenská: dejiny a prítomnosť / Tomáš Winkler, Michal Eliáš. – Martin : Matica slovenská, 2003. – S. 190, 335. – ISBN 8070906944.

2005

8
Vincent Hložník: (v mojich fotografiách a spomienkach) / Pavol Breier. – Bratislava : Petrus, 2005. – S. 26. – ISBN 8088939909.

9
Dušan Kuzma: architekt / Ľudovít Petránsky [et al.]. – Bratislava : Spolok architektov Slovenska, 2005. – S. 10 – 12, 23, 25 – 28, 33, 35, 50, 60 – 63, 71 – 72, 76. – ISBN 8088757002.

2006

10
Slovenská národná knižnica: sprievodca / Peter Cabadaj [et al.]. – Martin: Slovenská národná knižnica, 2006. – S. 8 – 10. – ISBN 80-89023-91-6.

2007

11
Slovenská architektúra od Jurkoviča po dnešok: [... v rámci projektu č. 3/4311/06 a grantovej agentúry VEGA v rámci projektov č. 1/2123/05 a 2/7112/27] / Matúš Dulla. – Bratislava : Perfekt, 2007. – S. 120. – ISBN 9788080463663.

2008

12
Zlatá kniha Matice slovenskej / Michal Eliáš, Štefan Haviar. – Martin : Matica slovenská, 2008. – S. 57 – 59. – ISBN 9788070908754.

2010

13
Z dejín Matíc slovanských národov / Michal Eliáš. – Martin : Matica slovenská, 2010. – S. 76 – 78. – ISBN 9788070909706.

B. Príspevky v periodikách

1962

14
Výstavba Martina / Jaroslav Kapusta, Dušan Kuzma, Ivan Matušík. In: Výtvarný život. – Roč. 7, č. 7 (1962), s. 250 – 255. 7 obr.

15
Súťaž na novostavbu v Matice slovenskej / Milan Bodický. In: Projekt. – Roč. 4, č. 5 (1962), s. 101 – 105. 16 obr.

16
Matica slovenská v návrhoch / Drahošlav Gawrecki. In: Čitateľ. – Roč. 14(11), č. 6 (1962), s. 219. 3 obr.

17
Komplex Matice slovenskej. (O návrhu novej budovy Matice slovenskej) / Naďa Pospíšilová. In: Kultúrny život. – Roč. 17, č. 31 (1962), s. 10. 1 obr.

1963

18
Naplno rozkošateľo dielo, ktoré rozvíjala Matica / Jozef Lénart. In: Roľnícke noviny, 6. 8. 1963, s. 3. 1 obr. In: Smena, 6. 8. 1963, s. 4. 1 obr.

19
Martin a storočná Matica slovenská. [Architektúra novej budovy] / Igor Thurzo. In: Československý architekt. – Roč. 9, č. 13/14 (1963), s. 3. 1 obr.

1965

20
Matica slovenská – Slovenská národná knižnica v Martine. Autori projektu; Dušan Kuzma, Anton Cimmermann / Martin Kusý. In: Architektúra ČSR. – Roč. 24, č. 5 (1965), s. 315 – 318. 7 obr.

21
Stavba národnej hrdosti. (Nová budova Matice slovenskej) / Juraj Paška. In: Predvoj. – Roč. 1, č. 39 (1965), s. 1.

22
Matica slovenská stavia / V. Trstenský. In: Čitateľ. Martin : Matica slovenská, 1965. 14 (5). s. 190 – 191.

1966

23
Moderný chrám slovenskej knihy. (O novej budove Matice slovenskej, stavanej na Hostihore.) / ČTK. Pravda, 23. 3. 1966. s. 1.

1967

24
V službách ľudu oslávená. (Ako bude vyzerať nová Matica.) / mr [Miroslav Ruttkay]. In: Pravda, 26. 5. 1967. s. 2. 1 obr.

25
Ochotné ruky Matici [slovenskej]. (Strojári ukazujú Slovákom príklad) [Pomoc pri výstavbe novej budovy] / [autor] – mr – In: Pravda, 11. 8. 1967, s. 1.

26
Najvyšší budova s dvíhanými stropmi v ČSSR / Jaroslav Vlašič. In: Technické noviny. – Roč. 21, (1967), s. 1.

27
Martin čaká a trpne. (Brzdy výstavby Matice.) / – mr – [Ruttkay Mir.]. In: Pravda, 17. 11. 1967, s. 2. 1 obr

1968

28
Pre Maticu. [Výstavba novej budovy.] / [autor] (jj). In: Ľud, 12. 7. 1968, s. 3.

29
Nový stánok pre Maticu slovenskú / Jozef Janík. In: Technické noviny. – Roč. 16, č. 31 (1968), s. 1.

30
Nový stánok Matice slovenskej alebo stavba národnej hrdosti s problémami / Juraj Paška. In: Čitateľ. – Martin : Matica slovenská, 1968. Roč. 17, č. 5, s. 188 – 190.

31
Bude to dôstojný stánok slovenskej kultúry. (Stavba Matice slovenskej čaká odborníkov) / Egon Skalák. In: Práca, 11. 8. 1968, s. 4.

1969

32
Dušan Kuzma / Marián Marcinka. In: Projekt. – Roč. 11 (1969), č. 11 – 12, s. 240. 1 obr.

33
Prvé svetlomy na Hostihore. (Výstavba budovy Matice slovenskej.) In: Život Turca. – Roč. 10, č. 16 (1969), s. 14.

1970

34
Reliéf pre Maticu. (Vítané dielo akad. maliarky Eleny Bellušovej) / Elena Bellušová. In: Práca, 20. 6. 1970, s. 6. 1 obr.

1971

35
Palác slovenskej kultúry. [Stavba národnej knižnice v Martine] / Karol Belický In: Nedelná Pravda. – Roč. 4, č. 33 (1971), s. 7. 3 obr.

1972

36
Ako pokračuje výstavba budovy MS / J. Čierny. In: Maticné čítanie. – Roč. 5, č. 3 (1972), s. 6.

37
Knižné bohatstvo mieri na Hostihoru. (Do novej budovy Matice slovenskej) / [autor] (mr). In: Pravda, 17. 8. 1972, s. 3.

38
Pre novú Maticu z ateliérov umelcov. In: Projekt: slovenská architektonická revue. – Bratislava: Sväz slovenských architektov. – Roč. 14 (1972), s. 16 – 19. ISSN 1335-2180.

39
Na Hostihore je ešte veľa práce. (Stavbári sa posilujú včas dokončiť budovu Matice slovenskej) / Miroslav Ruttkay. In: Pravda, 24. 5. 1972, s. 2.

1973

40
Aj stavba Matice je potrebná. (Z martinskej Hostihory sa vytráca niekdajší optimizmus) / Miroslav Ruttkay. In: Pravda, 6. 11. 1973, s. 2.

1975

41
Matica slovenská včera dnes. (Ústredná knižnica na Slovensku dostala novú budovu) / Hana Bábiková. In: Ľud, 5. 9. 1975, s. 5.

42
Dňa 31. augusta t. r.... [Slávnostné odovzdanie novej budovy Matice slovenskej do používania] / Želmíra Brozmannová. In: Čitateľ. – Roč. 24. č. 11 (1975), s. 394 – 95. 6 obr.

43
Sen sa stal skutočnosťou / G. Grácová. In: Maticné čítanie. – Roč. 8, č. 18 (1975), s. 2.

44
Naša Matica slovenská (Činnosť Matice slovenskej) / Luboš Jurík. In: Nové slovo. – Roč. 17, č. 36 (1975), s. 10

45
Matica slovenská v nových priestoroch / Július Korda. In: Knižnice a vedecké informácie. – Roč. 7, č. 4 (1975), [Príl.] – (1975), s. 2.

46
Naplnia sny minulosti. In Smer, 1. 9. 1975, s. 1 a 3. 1 obr.

47
Nová budova v Martine. In: Čtenář. – Roč. 27, č. 12 (1975), s. 412. 1 obr.

48
Práca hodná chvíle sviatočnej. (K otvoreniu novej budovy Matice slovenskej). In: Maticné čítanie. – Roč. 8, č. 19 (1975), s. 1. 11 obr.

49

Matica slovenská 1975. [Úvaha pri príležitosti otvorenia] / Rosenbaum Karol. In: Maticné čítanie. – Roč. 8, č. 18 (1975), s. 1

50

Hostihora mení vzhľad. (Na výstavbe Matice slovenskej stavbári finišujú) / Miroslav Ruttkay. In: Pravda, 12. 4 1975, s. 3. 1 obr.

51

Slávnostné dni Martina. (Stranícka a vládna delegácia na otvorení budovy Matice slovenskej). In: Pravda, 1. 9. 1975, s. 1 a 2.

52

Prerástla do našich dní. (K otvoreniu novej budovy matice slovenskej. [Postup výstavby a práce]) / Valková Jana. In: Maticné čítanie. – Roč. 8, č. 18 (1975), s. 6 – 7.

53

Dominanta na Hostihore. [Dokončenie výstavby Slovenskej národnej knižnice a ZDŠ v Jahodníkoch v Martine] / Mojmir Vrlík. In: Smer, 26. 8. 1975, s. 4.

1976

54

Matica slovenská – Slovenská národná knižnica. (Kultúrna sila z mnohých tvorivých dielní) / I. Jankovich. In: Projekt. – Roč. 18 (1976), č. 3 [195.], s. 12 – 17.

55

Dušan Kuzma: Dlhá cesta k Matici slovenskej. (Interview s nositeľom národnej ceny SSR). Nap. Viera Vojtková. In: Technické noviny. – Roč. 24, č. 4 (1976), s. 12.

56

Nová matica slovenská v Martine. [Budova.] / [autor] -rz-. In: Čs. Architekt. – Roč. 22, č. 23 (1976), s. 3. 5 obr.

1988

57

Budovy Matice slovenskej / Thurzo Igor. In: Výtvarný život. – Bratislava: Slovenský fond výtvarných umení, 1988, 33 (7), s. 57. – ISSN 0139-7214.

1990

58

Budova Matice slovenskej v Martine / Dušan Kuzma, Marián Marcinka, Viera Vojtková. In: Projekt: slovenská architektonická revue. – Bratislava: Sväz slovenských architektov, Roč. 32 (1990), č. 4. s. 39 – 42. – ISSN 1335-2180.

59

Farby a chuť mnohých úrod – Milan Laluha / Dušan Mikolaj. In: Slovensko. – Roč. 14 (1990), č. 7, s. 4 a 8 – 9. – ISSN 0231-7303.

1995

60

Snívať s otvorenými očami: Hovoríme s architektom Dušanom Kuzmom / Dušan Kuzma, Drahoš Machala. In: Literárny týždenník. – Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1995. 8 (22). s. 1, [pokračovanie] s. 10 – 11.

2007

61

Svojím umením šírila radosť / Dana Lacková. In: Knižnica. – Martin: Slovenská národná knižnica, Roč. 8 (2007), č. 2 – 3, s. 93 – 94. – ISSN 1336-0965.

C. Ďalšie dokumenty

1963

62

Nová budova Matice slovenskej – plány rozmiestnenia pracovísk. – Martin : Matica slovenská, fotokópia 1963, prieč. 4°. – 9 s.

1972

63

Záznam z kontrolného dňa stavby Matice slovenskej v Martine zo dňa 28. 11. 1972. – Martin : Matica slovenská, rozm. 1972, prieč 4°. – 6 s.

2020

64

Ikony. Dušan Kuzma. [dokumentárny film zo seriálu] / scenár a réžia: Daniel Svoreň. – Bratislava : RTVS, 2020. [RTVS 7. 09. 2020; 21:10]. Dostupné tiež na internete: <https://www.rtv.sk/televizia/archiv/16250/240834#1510>.